

Kasteel Durendael (geplaatst op Facebook 4-8 november 2019)

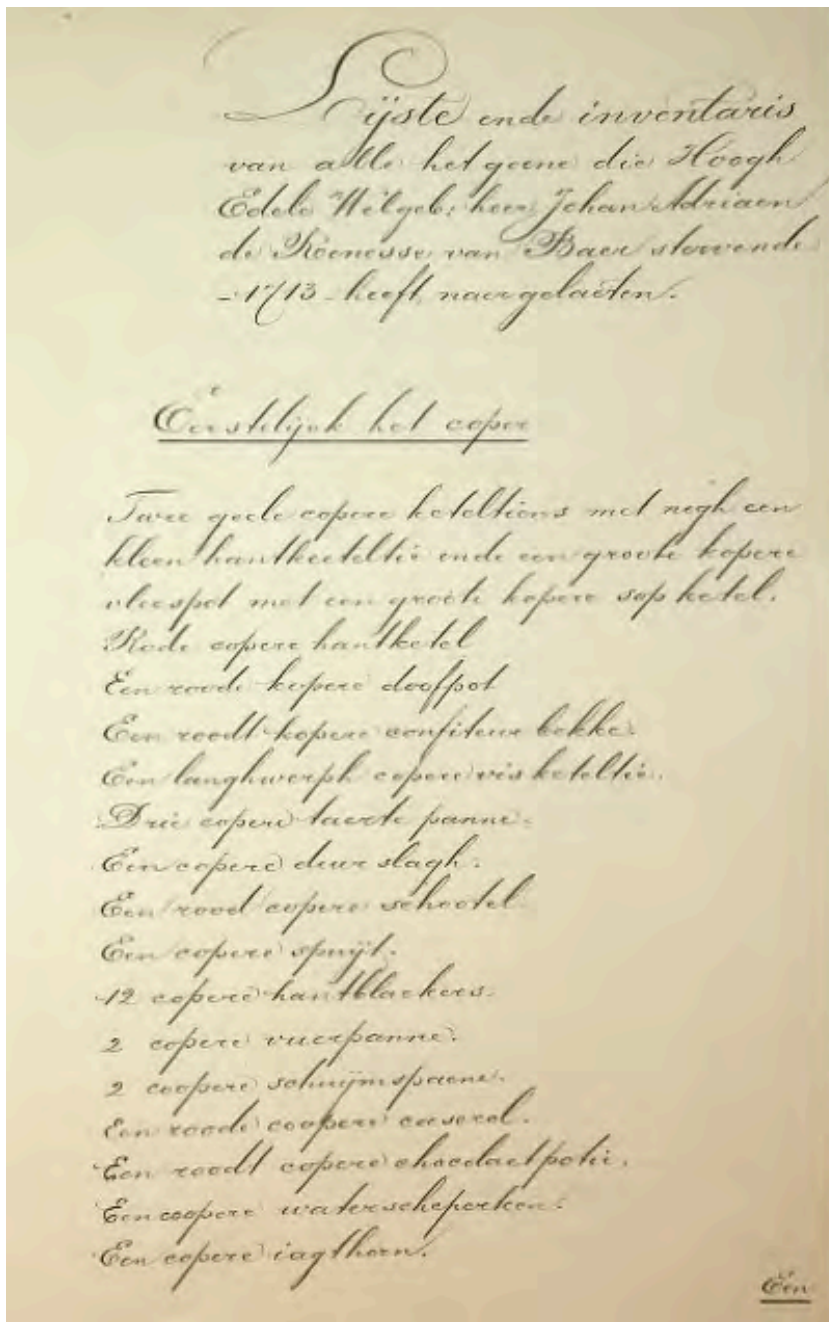
Er bestaat geen enkele afbeelding van kasteel Durendael. De vele afbeeldingen die circuleren zijn allemaal afkomstig van het kasteel dat stond tussen het Zuid-Hollandse Oosterwijk en Heukelom. Een kasteel kan Durendael zeker ook niet genoemd worden. Huize Durendael werd op 2 juni 1777 gekocht door Ludolf Diderik Willem Carel van Tengenagell (1742-1809). Het werd toen omschreven als een 'Heeren Huyzinge' met veel boven- en benedenvertrekken, kelders, ruime stallingen, koetshuis, washuis, tuin met vruchtbomen en tuinmanswoning'. Maar omdat het huis toen ook al erg bouwvallig was, nam Van Tengenagell zijn intrek in het moderne herenhuis 'Huyse Durendael' aan het Kerkplein. In 1780 werd het 'kasteel' langs de Voorste Stroom afgebroken en van de stenen zouden de huisjes gebouwd zijn in de verlengde Hoogstraat (De Barakken A179-186). Ook dat laatste is waarschijnlijk op een verzinsel gebaseerd. De boerderij bij het kasteel bleef staan tot net na de Tweede Wereldoorlog. De oudst bekende eigenaar van Durendael was de Tilburger Berthout Jan Back, die leefde in de vijftiende eeuw. Het kasteel heeft geen economische of politieke betekenis gehad in al die eeuwen. Het diende slechts als buitenverblijf voor rijke regenten en militairen uit Holland. Omdat met de kanalisering van de Voorste Stroom in de jaren zestig van de vorige eeuw het terrein van Durendael is komen te liggen in de bedding van de nieuwe Voorste Stroom is er archeologisch helaas weinig of niks meer terug te vinden van Durendael.

Dat de geschiedenis van Durendael weer tot leven wordt geroepen, is een goede zaak. Maar we moeten er dan niet omheen draaien dat het kasteel nooit een kasteel is geweest. Dat het huis geen politieke of economische functie binnen de Vrijheid Oosterwijk heeft gehad en dat we absoluut niet weten hoe het er vroeger uitgezien heeft. Misschien moet er maar een monument komen te staan, dat goed aangeeft hoe onverantwoordelijk Oosterwijk in het verleden met het cultuur-historisch erfgoed is omgesprongen. Geen gedenkplek, maar een 'Mahnmal', zoals de Duitsers dat zo mooi omschrijven.

KERK en HUYS te OOSTERWYK.

ZO ZAG DURENDAEL ER IN 1721 UIT

Er zijn nog geen schilderijen of tekeningen van Huize Durendael boven water gekomen. Maar uit de archieven weten we wel een klein beetje hoe Durendael er in 1721 van binnen uitzag. Er is namelijk een inventaris opgemaakt van alle spullen die de eigenaar van Durendael toen naliet. Die persoon was baron Johan Adriaen van Renesse van Baer. Hij had Durendael op 1 oktober 1700 gekocht voor 24.000 gulden. De baron overleed op Durendael op 21 oktober 1721. Dus is het logisch te veronderstellen dat de inventaris in 1721 is opgemaakt. In een in de twintigste eeuw overgeschreven versie van deze inventaris wordt echter vermeld dat die ongedateerde inventaris uit 1713 zou stammen.

Omdat de nagelaten spullen per kamer beschreven zijn, weten we dus exact hoeveel kamers Huize Durendael in 1721 had. Dat waren er acht! Twee zalen en zes kamers. Allereerst was er een 'groote sael' waarin onder andere zes 'tapijtte

stoelen' en '2 armstoelen' stonden, vier tafels, 'een rustbed', een ledikant en veel (familie)portretten aan de wand. Daarnaast was er een 'kleijne sael' met twaalf Spaanse leren stoelen, het wapen van Renesse in goud, wederom familieportretten en andere schilderijen. Vervolgens was er nog een 'agter camertie' met een vierkante eiken tafel en ook weer schilderijen.

In de kelder waren twee kamers. De 'eerste keldercamer' oftewel 'Mamma's camer' met een ledikant, tafel met lessenaar en twee oude 'stoffsstoelen'. Ook in de tweede keldercamer bevond zich een ledikant en in beide kelderkamers schilderijen.

Dan was er nog een 'keuke kamer' met houten ledikant, een 'tweede kamer' waarin vooral de boekenkast met 250 Franse, Latijnse, Italiaanse en 'Duijtsse' boeken opviel. Het portret van

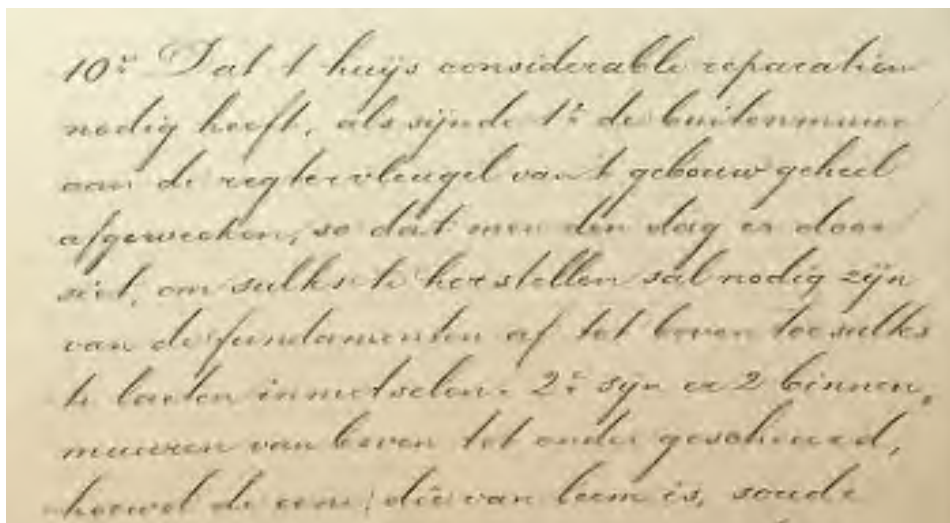
grootvader hing er aan de wand evenals een 'weenende Petrus'. Op de derde kamer 'of soogenaamde groene kamer' stonden koffers, weer een ledikant en een schilderijtje van een herderinnetje.

Alle koperen, tinnen, ijzeren en houten inventaris werd afzonderlijk vermeld. Dit was vooral keukengerei (o.a. 66 tinnen borden) maar ook een koperen jachthoorn, twee spinnenwielen, twee snaphanen en een koppelpistool, een oude Berlijn-koets 'sonder raders' en 'een oude schees met een kussen'.

Al met al lijkt het er niet op dat de familie van Renesse van Baer bijzonder vermogend was. Huize Durendael met twee zalen en zes kamers was zeker geen kasteel en ook geen bijzonder groot buitenverblijf.

HUIZE DURENDAEL 1776: EEN BOUWVAL MET EEN TORENTJE

Als Huize Durendael in 1776 door eigenaar Gerbrant van Grootvelt te koop wordt gezet, is dat niet zonder reden. Gerbrant had Durendael in 1774 gekocht voor 55.000 gulden, maar hij en zijn administrateur pastoor Joannes van der Bruggen kwamen er al snel achter dat het een miskoop was. Van Grootvelt probeerde in 1775 Durendael al weer te verkopen en adverteerde ermee in de kranten alsof het huis helemaal nieuw was opgebouwd: 'een schoone voor weinig Jaaren gebouwde, moderne Heeren Huyzinge (...) met veel boven- en benedenvertrekken, kelders, ruime stallingen, koetshuis, washuis, tuin met vruchtbomen en tuinmanswoning. Ook bij de koop behoorden enkele huizen in het dorp (Kerkplein en de Barakken) en hoeven. Maar potentiële kopers kwamen er vooralsnog niet. Er gingen geruchten over vochtigheid, de planken in het huis zouden aan het rotten zijn. En de gepresenteerde opbrengsten van het land en boerderijen die bij Huize Durendael hoorden zouden tegenvallen. Er waren drie boerderijen aan Durendael verbonden, eentje bij het huis zelf, eentje op de heide en een bij de Hondenberg. De daar geteelde rogge, boekweit en haver leverden echter veel minder op dan Van Grootvelt deed voorkomen. In 1776 kwam er dan uiteindelijk wel een serieuze kandidaat-koper: baron Ludolf van Tengnagell. De baron liet de Helvoirtse schepen Johannes Mastenbroek een onderzoek naar de staat van Huize Durendael uitvoeren. Uiteraard zal de rapportage van Mastenbroek van 10 januari 1777 de gebreken wat extra hebben aangedikt om de prijs te laten zakken. Maar tekenend is wel dat Van Grootvelt de door Mastenbroek voorgestelde prijs van 40.000 gulden vervolgens accepteert. Hij geeft ook toe dat hij het huis verkoopt zoals hij het van de vorige eigenaar gekocht had. Verbeteringen waren dus niet aangebracht.

10^e Dat t huys considerabbe reparatien
nodig heeft, als sijnde 1^e de buitenmuur
aan de rechter vleugel van t gebouw geheel
afgeweecken, so dat men den dag es door
siet, om sulks te herstellen sal nodig zijn
van de fundamenten af tot boven toe sulks
te lanten in metselen. 2^e sijn ex 2 binnen
muren van boven tot onder gescheurd,
hoewel de een; die van leem is, soude

De rapportage van Mastenbroek gunt ons een mooi inkijkje hoe Durendael er in 1776 uitzag. Mastenbroek constateerde dat er 'considerable reparaties' nodig waren. Ten eerste was de buitenmuur van de rechtervleugel van het huis zo slecht dat men er op diverse plekken door kon kijken. De gehele muur zou opnieuw gemetseld moeten worden. Twee binnenmuren bleken van boven tot onder gescheurd, de ene van leem zou eventueel kunnen blijven staan, maar de andere van steen moest vervangen worden, waarmee ook de papieren behangels gesloopt zouden moeten worden. Ook een zoldermuur boven de linkervleugel van het huis was 'swaar gereten' en diende vervangen te worden door latwerk, omdat de balk waarop de muur gebouwd was de vracht niet meer zou kunnen houden. Dan wordt gesproken over het 'torentje' waar in de vloer en muur veel scheuren zitten en het dak lekt. Mogelijk zijn de fundamenten verzakt. Het gehele huis moet hoognodig opnieuw geverfd worden. Overal in huis is het vochtig, wat goed te zien is 'uijt het beslaan' van de schilderijen. Ook de zolder van het koetshuis is aan het verzakken. De tuin van het huis ligt er in een deplorabele toestand bij. Ook de bouwkundige toestand van de boerderijen is slecht. En dan is er nog het latwerk van de menagerie dat geheel gerepareerd moet worden. Een menagerie? Dat was toch een verzameling uitheemse dieren, de voorloper van de dierentuin. Het blijft echter onduidelijk wat Mastenbroek precies onder een menagerie verston.

Uit de rapportage van Mastenbroek komen we te weten dat Huize Durendael twee vleugels kende. In een vorig artikel hebben we al vermeld dat er een grote en kleine zaal in het huis was. Dat komt mooi overeen met de twee vleugels. Er was dus ook een zolderverdieping en een torentje. Dat laatste zal de benaming 'kasteel' in de hand hebben gewerkt. Durendael zou in 1780 afgebroken zijn.